

nerovy. Heubner spatřoval v drážďanské revoluci cosi jako zákonitou, svatou válku za sjednocení Německa, pro něž zanícené a poněkud snůlkovsky horoval. Riskantní úřad přijímal v přesvědčení, že nemá právo ho odmítnout, přijímal ho rozhodnut, že se svého úkolu zhostí se cťou a beze zbytku, a věci, již považoval za správnou a spravedlivou, přinesl opravdu oběť nejvyšší.

O Todtovi se šířit nebudu; od prvopočátku se zmítal v rozporch mezi svým minulým a současným postavením a několikrát hledal spásu v útěku. Musím se však zmínit o Tzschirnerovi. Tzschirner byl všeobecně uznávanou hlavou saské demokratické strany. Inicivoval, organizoval a vedl revoluci, ale při prvních náznacích hrozícího nebezpečí uprchl, a nadto uprchl vystrašen falešným a planým chýrem. Předvedl se všem svým přátelům i nepřítelům jako zbabělec a padouch. Když se pak zase vrátil, bylo mi trapné s ním i jenom hovořit, a tak jsem se se všim obracel na Heubnera, kterého jsem měl rád a ze srdce si ho vážil. Také Poláci vzali do zaječích, snad v domnění, že se musejí uchovat pro svou polskou vlast. Od těch dob jsem se s nikým z nich už nesešel, a tak vlastně skončily i mé styky s polským národem.

Ale odbočil jsem od hlavního předmětu. Vypravili jsme se tedy, Heubner a já, na barikády, abychom povzbudili bojovníky, a také abychom se obeznámili se situací, o níž v jednotkách prozatímní vlády nikdo nic nevěděl. Po návratu jsme se dověděli, že Tzschirner a Poláci, vyděšení planým poplachem, usoudili, že nejmoudřejší bude někam se uklidit, a nám bylo doporučeno, abychom následovali jejich příkladu. Oba, Heubner i já, jsme se však rozhodli, že zůstaneme; Tzschirner se pak vrátil a později i Todt, ale ten brzy nato zase zmizel.

Nezůstal jsem proto, že bych ještě doufal v úspěch. Pánové Tzschirner a Heinze zpackali všechno tak dokonale, že zachránit demokracii a obnovit pořádek mohl snad už jen zázrak. Všude vládl takový zmatek, že nikdo nevěděl, ani co si počít, ani kam a na koho se obrátit. Bylo mi jasné, že budeme poraženi, a odešel jsem zčásti proto, že jsem nedokázal opustit ubohého Heubnera, který tu zůstal jako obětní beránek, ale hlavně proto, že jako Rus, nad jiné hanebně podezíraný a mnohokrát pomlu-

vený, jsem stejně jako Heubner pokládal za svou povinnost vytrvat až do konce.

Není v mých silách, gosudare, podat Vám zevrubnou zprávu o těch třech či čtyřech dnech, které jsem prožil v Drážďanech poté, co Poláci uprchl. Byl jsem celou tu dobu v jednom kole, udílel jsem rady, vydával rozkazy, takřka sám jsem reprezentoval prozatímní vládu, dělal jsem zkrátka všechno, co bylo možné, pro ochranu ztracené a včihledě skomírající revoluce. Nespal jsem, nejedl, nepil, ba ani nekouřil, byl jsem na dně svých sil, a přitom jsem nemohl ani na chvíli vytáhnout paty z vládní místnosti z obavy, aby Tzschirner zase neutekl a nenechal Heubnera na holičkách. Několikrát jsem svolal velitele barikád, pokoušel jsem se obnovit pořádek a soustředit síly k ofenzivním operacím. Ale Heinze mařil všechna má opatření v samém zárodku, takže veškeré moje vyjpaté a horečnaté úsilí přicházelo vničeč. Někteří komunističtí velitelé barikád pojali úmysl zapálit Drážďany a v několika domech vskutku založili požár. Já jsem však takový rozkaz nikdy nevydal; i když, popravdě řečeno, bych s tím asi i souhlasil, kdybych si myslel, že to může saskou revoluci zachránit. Nikdy mi nešlo do hlavy, proč by se s domy a bezduchými věcmi mělo zacházet šetrněji než s živými lidmi.

Saští i prušví vojáci se bavili tím, že jako do terče stříleli po ničím se neproviniivších ženách, které se přiblížily k oknu – a nikdo se nad tím nepozastavil. Zato když demokraté v sebeobraně začali podpalovat domy, strhl se pokřik cože to je za barbarství.

Dlužno povědět, že řadoví, mravopověstní a čtení i psaní znalí němečtí vojáci si v Drážďanech vedli neskonale surověji než demokraté. Sám jsem byl svědkem rozhořčení, s jakým se demokraté, prostí občané, obořili na kohosi, kdo se nezdržel a začal spílat raněným pruským vojákům. Ale běda demokracii, který padl do rukou vojáků! Pány důstojníky bylo vidět pořádku, ti si dávali dobrý pozor, aby náhodou nepřišli k úhoně, ale vojákům vydali rozkaz nebrat nikoho do zajetí. Tak bylo v dobytých domech povraženo, ubito a postřeleno mnoho lidí, kteří neměli s revolucí vůbec nic společného. Tak byl spolu se svým komorníkem ubodán mladý německý kníže, příbuzný kteréhosi z německých vladařů, jenž

přijel do Drážďan léčit si oční neduh. Nemám to od demokracie, nýbrž z naprosto věrohodného pramene – od poddůstojníků, kteří se sami činně účastnili drážďanských událostí a pod jejichž dozor jsem byl pak postaven. Někteří z nich mi projevovali náklonnost a v königsteinské pevnosti jsem se dozvěděl leccos, co ani zdaleka nesvědčí o lidskosti, chrabrosti a kulturlosti pánů saských a pruských důstojníků. – Vráťím se však k vlastnímu vypravování.

Nevydal jsem rozkaz k zakládání požárů, ale také jsem nedovolil, aby pod záminkou jejich hašení bylo město vydáno saskému a pruskému vojsku. Když už bylo jasné, že Drážďany neudržíme, navrhl jsem prozatímní vládě, abychom se i s radnicí výhodili do povětří – na to by nám prach ještě stačil. Ale byl jsem odmítnut. Tzschirner vzal opět nohy na ramena a od té chvíle jsem ho víc nespátlil. Heubner a já jsme do všech stran rozoslali pokyny k všeobecnému ústupu, nějaký čas jsme ještě vyčkali, až budou naše rozkazy splněny, a pak jsme se se zbylými dobrovolníky dali na ústup; vzali jsme s sebou všechn prach, munici a raněné. Dones mi není jasné, jak se nám podařilo sporádaně ustoupit a proč nás vládní vojsko neobrátilo na bezhlavý úprk; vždyť v širém poli bylo tak snadné rozdrtit nás do jednoho napadrtí. Snad bych si myslel, že to byla lidskost, co tehdy zadrželo vojenského velitele, kdybych se byl před svým zatčením i potom v žaláři nepřesvědčil, že jim nic lidského nebylo vlastní. Jediné vysvětlení nalézám opět v tom, že všechno na světě je relativní a že tedy německá vojska stejně jako německé vlády jsou přímo stvořené pro boj s německými demokraciemi.

Ačkoli náš ústup neprobíhal nijak zvlášť dramaticky, oddíly už byly v úplném rozkladu. Když jsme dorazili do Freibergu, abychom pokračovali v boji na českých hranicích – stále ještě jsem doufal, že v Čechách dojde k povstání –, snažili jsme se roznítit skleslá srdce revolučních bojovníků a zavést mezi nimi nový pořádek, ale už to nešlo. Zemřelí a vyčerpaní dobrovolníci propadali malomyslnosti. Ostatně i my jsme byli u konce svých sil a na nohou jsme se drželi jen s krajním vypětím.

V Saské Kamenici nás místo předpokládané pomoci čekala zrada. Místní zpátečníci nás v noci přepadli v postelích a odvezli do

Altenburgu, aby nás vydali pruskému vojsku. Saská vyšetřující komise se mohla udivit, jak snadno jsem se dal zajmout a nepokusil se o únik. Opravdu jsem se mohl vyrvat měšťanům z rukou. Avšak byl jsem tak unavený a vyčerpaný, nejen tělesně, ale především duševně, že mi bylo úplně jedno, co mě stihne. Cestou jsem zničil pouze svůj zápisník a doufal jsem, že tak jako Robert Blum ve Vídní budu i já za několik dní zastřelen. Jen toho jsem se bál, abych nebyl vydán ruské vládě. Má naděje se však nesplnila; osud rozhodl jinak. Tak se nachýlil můj prázdňý, neplodný, ničemný život a jest mi jen děkovat Bohu, že mě včas zadržel na široké cestě k dalším zločinům.

Moje zpověď je u konce, gosudare. Ulevilo se mi na duši. Snažil jsem se vyznat ze všech svých hříchů a na nic podstatného nezapomenout. Vynechal-li jsem něco, nestalo se to vědomě. Všechno, co se ve svědeckých výpovědích, v žalobách a denunciačních rozchází s tímto mým vyznáním, to všechno je lež nebo omyl nebo pomluva.

Nyní se opět obracím na svého gosudara, poklekám před Jeho Veličenstvem a prosím:

Jsem veliký zločinec, gosudare, nehodný slitování. Vím, že i kdyby nadě mnou byl vyneset trest smrti, přijal bych jej jako trest důstojný, přijal bych jej skoro s radostí: smrt by mě zbavila mého nesnesitelného bytí. Ale hrabě Orlov mě z pověření Vašeho císařského Veličenstva upozornil, že v Rusku trest smrti neexistuje.

Gosudare, je-li to podle zákona možné a může-li zločincova prosba pohnout srdcem Vašeho císařského Veličenstva, prosím Vás, nekažte, abych do konce života hnil v pevnostním žaláři. Netrestejte mě za německá provinění německým trestem. Ať je mým údělem nucená práce jak chce těžká, přijmu ji vděčně jako milost; čím bude těžší, tím snáze na sebe zapomenou.

V samovazbě se člověk na všechno rozpomíná a rozpomíná se bez užitku. Mýšlenky a vzpomínky, nevýslovně trýznivé, neodbytné, vůli nezvladatelné, se ustavičně vrací, a den po dni zmrá v nečinnosti a stesku. Nikde, ani v Königsteinu, ani v Rakousku mi nebylo tak dobře jako zde, v Petropavlovské pevnosti, a dej Bůh, aby každý svobodný člověk našel tak dobrého, tak lidského

představeného, jako jsem tu k svému velikému štěstí našel já. A přece, kdybych měl volit, asi bych dal přednost smrti, ba i tělesnému trestu před doživotním žalářem v pevnosti.

Ještě o jedno Vás prosím, gosudare. Dovolte mi, abych se jedinkrát a naposled směl vidět a rozloučit se svou rodinou, ne-li se všemi, tedy alespoň se starým otcem, matkou a milovanou sestrou, o níž ani nevím, zda je naživu.

Udělte mi ty dvě milosti, nejmilostivější gosudare, a já budu děkovat Prozřetelnosti, jež mě vyprostila z německých rukou, aby mě vydala do oteckých rukou Vašeho císařského Veličenstva.*

Pozbýv práva nazývat se věrným poddaným Vašeho císařského Veličenstva, podpisuji se z upřímného srdce

kající hříšník
Michail Bakunin

---

*Dole Mikulášova poznámka: „Povoluj návštěvu otce, matky a sestry za přítomnosti G. Nabokova.“ (Pozn. rus. red.)